

Täysistunto

Perjantai 27.3.2020 klo 20.39—22.59

3. Muu asia: Valtioneuvoston asetus valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käyttöönotosta ja 96-103 §:n soveltamisesta

Muu asia M 7/2020 vp

Valiokunnan mietintö PeVM 7/2020 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 7/2020 vp. Nyt päätetään, saako asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan ja onko se voimassa säädetyn vai sitä lyhyemmän ajan.

Keskustelu

22.39 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Esitelen tämän perustuslakivaliokunnan mietinnön.

Perustuslakivaliokunnan arvioitavana on ollut valtioneuvoston asetus valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käyttöönotosta ja 96—103 §:n soveltamisesta. Asetuksessa säädetään valmiuslain 3 §:n 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa käyttöön otettavasta työvelvollisuutta koskevasta toimivaltuudesta. Arvioitava asetus on säädetty valmiuslain 95 §:n 2 momentin nojalla. Valmiuslain säännökset muodostavat pohjan arvioitavalle käyttöönottoasetukselle. Tällaiset valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönottoa koskevat asetukset on perustuslain 23 §:n ja valmiuslain 6 §:n mukaan välittömästi saatettava eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunta päättää, saako asetus jäädä voimaan, vai onko se kumottava osittain tai kokonaan ja onko se voimassa säädetyn vai sitä lyhyemmän ajan.

Valmiuslain 95 §:n 2 momentissa tarkoitettua terveydenhuollon henkilökunnan velvollisuutta tehdä työtä voidaan käyttöönottoasetuksen 2 §:n mukaan soveltaa koko valtakunnan alueella. Jos työvelvollisuutta sovelletaan, sovelletaan myös valmiuslain 96—103 §:ssä säädettyä.

Valtioneuvoston 17.3.2020 antaman valmiuslain käyttöönottoasetuksen mukaan valmiuslain 95 §:n 2 momentin mukaista terveydenhuollon henkilökunnan työvelvollisuutta olisi voitu soveltaa koko valtakunnan alueella. Perustuslakivaliokunta totesi asetusta arvioidessaan, että työvelvollisuutta koskee valmiuslain 14 luvun sääntelykokonaisuus. Valiokunta piti välttämättömänä, että työvelvollisen asemaa ja oikeuksia suojataan valmiuslain 14 luvussa säädetyllä tavalla tai muilla vähintään vastaavan tasoisilla säännöksillä. Kun 14 luvun toimivaltuuksia ei nimenomaisesti oltu otettu käyttöön eikä muusta sovellettavasta lainsäädännöstä oltu esitetty selvitystä, perustuslakivaliokunnan mielestä käyttöönottoasetuksen 5 § oli kumottava. Valtioneuvosto kumosi 5 §:n 19.3.2020 annetulla valtioneuvos-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 40/2020 vp

ton asetuksella. Työvelvollisuuden käyttöön ottamisesta on valiokunnan mukaan mahdollista säätää, jos samalla säädetään sovellettavaksi 14 luvun muu työvelvollisen asemaa ja oikeuksia koskeva sääntely tai muuten lainsäädännöllisesti huolehditaan näiden seikkojen järjestämisestä. Nyt annettu asetus koskee asianmukaisesti paitsi valmiuslain 95 §:n 2 momentin mukaista terveydenhuollon työvelvollisuutta, myös valmiuslain työvelvollisuutta koskevaan 14 lukuun sisältyvien 96—103 §:ien soveltamisen aloittamista.

Perustuslakivaliokunta korostaa rajoitusten välttämättömyydestä johtuen rajoitusten perusteena olevan ja niiden arvioimiseksi tarpeellisen tietopohjan merkitystä. Ottaen huomioon, että työvelvollisuus merkitsee erittäin tuntuvaa puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen ja myös perustuslain 18 §:ssä turvattuihin oikeuksiin, sääntelyn välttämättömyydestä ja muiden käytettävissä olevien keinojen riittämättömyydestä olisi kuitenkin tullut tehdä laajemmin selkoa asetuksen perustelumuiotissa.

Perustuslakivaliokunta korostaa myös eduskunnan tiedonsaantioikeuksien merkitystä ja valiokunnan tarvetta saada kaikki asian käsittelyssä merkityksellinen tieto asianmukaisesti esitettynä. Valiokunta on asian käsittelyssä joutunut erikseen käyttämään perustuslain 47 §:n mukaisia tiedonsaantioikeuksia saadakseen sellaista selvitystä, joka valiokunnan mielestä olisi tullut toimittaa sen käyttöön oma-aloitteisesti. Valiokunnan mielestä valtioneuvoston on syytä kiinnittää asiaan erityistä huomiota.

Perustuslakivaliokunta esittää, ettei valtioneuvoston asetusta kumota.

22.44 Arja Juvonen ps: Arvoisa herra puhemies! Kiitos perustuslakivaliokunnalle työstä myös tämän asetuksen eteen. Työvelvollisuutta koskevalla sääntelyllä pyritään turvaamaan terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyky. Sääntelyn käyttöönotto on siksi välttämätöntä. Koska asetus olisi voimassa vain 13.4. saakka ja koska työvelvollisuus on viimeisin keino esimerkiksi suhteessa lisähenkilöstön vapaaehtoiseen rekrytointiin ja resursien kokoamiseen kiireellisiin palveluihin, on sääntelyä myös pidettävä oikeasuhtaisena, ja tilannekuvan muuttuessa myös asetusta on muutettava tai se on kumottava.

Arvoisa herra puhemies! Nopeasti asioita tulee, ja hoitajat ovat olleet jo yhteydessä ja kyselleet, mitä tämä kaikki tarkoittaa. Jos olen ymmärtänyt oikein, niin olisi toivottavaa, että mahdollisimman monet hoitoalan henkilöt vapaaehtoisesti ilmoittautuisivat työskentelemään hoitoalalla — eikö näin ole, että ensin lähdetään siitä, että vapaaehtoisesti? Ja toki tämä asetus sisältää myös sen, että huomioidaan näiden hoitajien senhetkinen tilanne, se, jos on itse riskiryhmässä, tai se, jos on ehkä yksinhuoltaja tai on pieniä lapsia, eli että pääseekö sitten sinne työhön. Onko näin? Arvoisa perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja, jos hieman voitte selkokielellä avata, että mitä tämä kaikki tarkoittaa.

Terveydenhuollon henkilöstö on äärettömän kovassa paineessa. Siellä työskentelee hoitajia eri koulutuksella, on opiskelijoita, on puhtaanapitotyöntekijöitä, siivoojia, hoivaavustajia, on lääkäreitä, kirurgeja, eri ammattiryhmiä. He tekevät äärettömän tärkeää työtä, ja meidän kaikkien katse osuu heihin. Me kaikki katsomme heitä ja toivomme ja odotamme, että heillä on se viisaus hoitaa ihmisiä hyvin ja tietää, mitä missäkin vaiheessa tehdään. On erittäin tärkeää, että henkilöstöä on, ja jälleen kerran tässä tilanteessa, kun me tarvitsemme henkilökuntaa, me huomaamme, miten vaikeaa sitä on löytää. Se on se, mistä täällä on usein puhuttu: palkkapolitiikka, alan vaativuus. Nyt jälleen kerran me ymmärrämme sen, että näihin asioihin täytyy tulevaisuudessa myös entistä enemmän kiinnittää huomiota.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 40/2020 vp

Täällä on puhuttu hengityskoneista ja siitä, että koneita ei ole riittävästi, mutta ei yksin se kone vaan myös hoitaja, joka osaa käyttää sitä hengityskonetta. Ja on herätty myös siihen todellisuuteen, että kun sikainfluenssa oli vuonna 2009, todettiin, että jo silloin puuttui osaamista ja näitä hengityskoneita, niin olemme samassa tilanteessa edelleen. Eli kun on se aarre, se timantti, se hoitaja, joka ymmärtää tehohoidon ja osaa hoitaa potilasta ja ymmärtää sen tekniikan ja koneen käytön, niin kyllä sillä ammattitaidolla häntä täytyy myös kunnioittaa ja arvostaa, ja se on sitä palkkapolitiikkaa, että kerrotaan, että kunhan koulutaudut ja osaat ja hallitset. Me tiedämme, että HUSin alueella saattaa leikkauksia peruuntua sen takia, ettei ole osaavaa leikkaussalihenkilöstöä paikalla, eli he ovat niitä helmiä, he ovat niitä timantteja, he ovat niitä rautaisia osaajia. Se hoitoalan työkenttä ja osaamisen taso on äärettömän laaja. Suomalaisessa terveydenhuollossa me olemme hyvissä käsissä, me olemme todella hyvissä käsissä. Ja haluan toivottaa kaikille terveydenhuollon henkilöstölle ääretöntä voimaa, viisautta ja jaksamista vaativassa työssä. Hoitaja on kanssa tavallinen ihminen — hänellä on perhe, hänellä on lapset, hänellä on arjen askareet ja arjen huolet ja murheet, mutta nyt hän ottaa kantaakseen niin suurta vastuuta ja niin suurta murhetta myös niiden hoidettaviensa puolesta, että sitä ei pysty edes käsittämään, ja sinne kaikki kiitos ja kaikki voimantoivotus kuin myös kaikille meille.

Arvoisa puhemies! Puhemiehistölle, kaikille meille kansanedustajille, työntekijöille niin täällä eduskunnassa kuin kansalaisille suurta voimaa. Tuetaan toinen toisiamme ja autetaan toinen toisiamme ja soitetaan puhelimella ja kysytään, voisimmeko me auttaa. Se on nyt meidän kansalaisvelvollisuutemme, mutta se on myös inhimillisesti ainoa oikea tapa toimia.

22.48 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Tämä lainsäädäntö tuli nyt ajoissa tänne eduskunnan käsiteltäväksi, koska voi olla, että joudumme sellaiseen tilanteeseen, jossa terveydenhuoltoalan henkilöstölle joudutaan antamaan myös työmääräyksiä.

Se, mikä viime päivinä on ollut julkisuudessa, on se, että yksityinen yritys Mehiläinen on pyrkinyt rekrytoimaan meiltä lääkäreitä ja hoitajia Espanjaan tällä hetkellä. Huomasinkin, että tässä laissa, vaikka nämä valmiuslain pykälät tulevat käyttöön, ei ole tällaista mahdollisuutta, että nämä hoitajat ja lääkärit pysyisivät Suomessa, jossa heitä piakkoin ehkä kiipeästikin tarvitaan.

Tämä lainsäädäntö on aika kova temppu, koska tässä käytännössä katsoen hoitajalle voidaan antaa työmääräys ja siitä ei voi kieltäytyä kuin tietyin erityisin perustein, jotka on perusteltu ja löytyvät myöskin täältä lakipykälästä, joten se tarkoittaa sitä, että tällä lainsäädännöllä valtio voi määrätä hoitajan sinne etulinjaan, sinne etulinjaan taistelemaan ja hoitamaan potilaita. Tältä osin haluan lyhyesti vain sanoa sen, että siinä kohtaa, kun me näitä määräyksiä teemme, ja itse asiassa nytkin, on tärkeää, että tällä henkilöstöllä on riittävät suojavarusteet, jotta he eivät itse sairastu eivätkä vie sitä läheisiinsä, saati muihin potilaisiin.

Toinen asia on tämä testausasia. Meillä edelleen valitettavasti tulee viestiä siitä, että terveydenhuoltoalan työntekijöitä ei riittävällä tavalla testata, ja siellä edelleen löytyy se kriteeri, että pitää olla kontakti ulkomaille, ja tämä asia täytyisi kyllä hallituksen saada kuntoon, testaus, suojavarusteet, ja jos on altistunut, niin silloin ei pitäisi sinne työpaikalle mennä. Nämä ovat ehdottomia silloin, kun tällaisia lainsäädäntöjä velvoittavana säädetään. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 40/2020 vp

22.50 **Ari Koponen ps:** Arvoisa herra puhemies! Terveydenhuollon henkilökunnan työvelvoitteen säätäminen on asia, mikä on luonnollisesti herättänyt monenlaisia ajatuksia viimeisten päivien aikana. Tällaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa velvoite on kuitenkin ymmärrettävä ja välttämätön. Mielestäni asetukseen tulisi huomattavasti selkeämmin ja tarkemmin kirjata kahdesta kohdasta. Ensinnäkin: mitä tarkoitetaan asetuksen ”lyhyellä poissaololla alalta”? Toiseksi: toisella paikkakunnalla annettu määräys vaatii myös tarkennuksia muun muassa työmatkan osalta ja muista käytännön järjestelyihin liittyvistä asioista.

Ihan niin kuin edustaja Rantanen totesi, tänään on voitu mediasta lukea, että Suomesta olisi ehkäpä lähdössä terveydenhuollon ammattilaisia Espanjaan auttamaan heidän vaikeassa koronatilanteessaan. Tämä on kyllä asia, mitä pitäisi harkita todella tarkasti, koska emme voi tietää, milloin tilanne on täällä Suomessa sellainen, että tarvitsemme näitä ammattilaisia meidän Suomessa asuvien ihmisten auttamiseen, ja jos tähän ei muuten saada selvyttä, niin kyllä tähän pitää sitten lakiteitse puuttua.

22.51 **Sari Tanus kd:** Arvoisa herra puhemies! Terveydenhuollon henkilökunta on se briljantti, on se timantti, jota me tarvitsemme, todella jokainen meistä, siinä tilanteessa, jos me sairastumme ja tarvitsemme yhden- tai toisenlaista apua terveydenhuollossa. Ilman terveydenhuollon henkilökuntaa tämä maa ei selviä, ei koronainfektion aikana eikä muutoinkaan. Sen vuoksi ensinnäkin iso kiitos kaikille heille, jotka siellä uurastavat, ja toisaalta myös muistutus johdolle huolehtia riittävän hyvin meidän terveydenhuollon henkilökunnasta — niin kuin täällä on tullut esiin: se testaaminen, mutta myös ne riittävät suojavarustukset, se riittävä lepo ja muu heidän tarpeidensa riittävä huomioiminen, jotta myös he jaksaisivat niin tämän infektioepisodin läpi kuin sen jälkeenkin.

Tietysti tässä on tarkoitus, että työasiat, työvelvoitteet ja -järjestelyt saadaan tehtyä siellä yhteistyössä johdon ja terveydenhuollon henkilökunnan kanssa, ja toivottavasti myös vapaaehtoisuutta, mahdollisuuksia siihen löytyy sillä tavalla, että välttämättä tätä valmiuslain pykälää, mikä nyt on käsittelyssä, ei tarvitsisi ollenkaan ottaa käyttöön. Mutta kun tilanteet voivat nopeasti muuttua ja koronaepidemia ainakin toistaiseksi jyllää, niin tällainenkin säädös, mikä nyt meillä on säädettävissä, voi olla hyvinkin tarpeen, ja sen vuoksi, niin kuin täällä sanotaan, poikkeusoloissa jokainen Suomessa asuva, jolla on kotikuntalain mukaan kotikunta Suomessa, joka toimii terveydenhuollon alalla, on saanut koulutusta tällä alalla ja on täyttänyt 18 vuotta mutta toisaalta ei vielä 68 vuotta, on velvollinen tekemään valmiuslain tarkoituksen toteuttamiseksi välttämätöntä työtä terveydenhuollossa. Määräys tällaiseen työhön voidaan antaa korkeintaan kahdeksi viikoksi ja uusia kerran.

Tämähän oli meillä käsittelyssä jo aiemmin perustuslakivaliokunnassa, mutta silloin näimme todella välttämättömäksi, että pelkästään työvelvoitetta ei voida yksistään ottaa käyttöön, vaan samanaikaisesti on välttämätöntä, että työvelvollisen asemaa ja oikeuksia suojataan valmiuslain 14 luvussa säädetyllä tavalla tai muilla vähintään vastaavan tasoisilla säädöksillä. Eli toisaalta, jos työvelvoite tulee voimaan, niin täytyy tulla voimaan myös työvelvollisen asemaa ja oikeuksia suojaavat säädökset. Mitä tällaiset säädökset esimerkiksi ovat? Ne ovat säädöksiä, jotka koskevat työvelvollisen ilmoittautumisvelvollisuutta, työmääräystä, työmääräyksen antamisen rajoitusta, työmääräystä annettaessa huomioon otettavia seikkoja, työvelvollisuussuhdetta, työvelvollisuussuhteen ehtoja, työnantajan tietojenantovelvollisuutta ja työvelvollisuusrekisteriä. Eli kuitenkin, vaikka meillä on poikkeusolot ja meillä on valmiuslaki käytössä, niin emme halua emmekä voi antaa pelkkiä vel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 40/2020 vp

voitteita, vaan meidän tulee huolehtia myös työntekijöiden asemasta ja oikeuksista. Se on demokraattisen yhteiskunnan aivan perusedellytys. Tässäkin näkisin kyllä, että perustuslakivaliokunta teki tarkkaa työtä, että vaikka tämä valmiuslain kohta on tarpeen ottaa käyttöön, se kuitenkin otetaan käyttöön sillä tavoin, että kokonaisuus on sellainen, mikä lopulta toimii meidän kaikkien parhaaksi.

Näillä sanoilla kiitokset tämän päivän aherruksesta niin tässä talossa kuin siellä terveydenhuollossa. Muistetaan meidän terveydenhuollon henkilökuntaa ja tehdään me osaltamme parhaamme, eli yritetään pitää se koronaepidemia rajoitettuna — eikä vain rajoittaa sitä, vaan nitistää se. Minä uskon, että se on mahdollista tässä maassa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Vielä valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Ojala-Niemelä.

22.56 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Juvosen kysymyksen siitä, ketä tämä laki koskee: Tässä on neljä keskeistä ryhmää, keitä tämän on ajateltu koskevan. Ensinnäkin ovat eläkkeellä olevat alle 68-vuotiaat. Nämä ovat lähinnä varhennetulla vanhuuseläkkeellä ja osa-aikaeläkkeellä olevia ihmisiä. Heitä on arvioitu olevan kaiken kaikkiaan 21 000 henkilöä tässä maassa. Sitten ovat lääketieteen ja farmasian opettajat, joita voidaan käyttää, ja lääketieteen ja farmasian opiskelijat. Sitten muilla toimialoilla tällä hetkellä toimivia, jotka ovat saaneet terveydenhuoltoalan koulutuksen kuitenkin, voitaisiin sitten nyt väliaikaisesti rekrytoida takaisin ikään kuin sille koulutuksen mukaiselle alalle. Heitä on arvioitu olevan 25 000 tällä hetkellä.

Tästä syntyy noin 47 000 ihmisen reservi. Todennäköistä on, että näitä kaikkia ei tulla saamaan, mutta kun edes osa tästä porukasta, niin meillä olisi riittävästi sitten työntekijöitä alalla, kun se epidemiakriisi tästä pahenee.

Paljon on keskusteltu myös siitä, koskeeko tämä ulkomailla olevia. Kuten edustaja Tanus tuossa edellä totesi, tämä koskee niitä, joilla on kotipaikkakunta Suomessa. Eli ei saada tuolta Norjasta ja Ruotsista siellä tällä hetkellä terveydenhuoltoalalla työskenteleviä suomalaisia tämän lain nojalla takaisin kotimaahan.

Tässä tosiaan niitä kieltäytymisperusteita ovat ikä, perhesuhteet ja sitten oma terveydentila. Ei tietenkään ole tarkoitus, että esimerkiksi riskiryhmäläiset joutuisivat sitten velvoitetuiksi työskentelemään.

Näihin työsuhteisiin sovelletaan normaalia työläinsäädäntöä, ja valittamalla voi hakea muutosta, eli oikeusturvastakin on huolehdittu. Valmiuslain 130 §:n 2 momentin mukaan työvelvoitteen antamista koskevaan päätökseen voi hakea myös valittamalla muutosta.

Tosiaan valmiuslain 86 §:n nojalla myös tätä henkilöstöä voidaan joutua siirtämään eri puolille Suomea, jos tulee se tilanne, että jollakin tietyllä paikkakunnalla on kuormittunut terveydenhuolto niin, että sinne tarvitaan lisää väkeä.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta päätti perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti, että valtioneuvoston asetus valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käyttöönotosta ja 96—103 §:n soveltamisesta saa jäädä voimaan.

Asian käsittely päättyi.